

ДОСВІД ЄС ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ ВИПУСКНИКІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Мета роботи. У статті наведено узагальнення європейського досвіду вживання ефективних заходів щодо забезпечення працевлаштування випускників з вищою освітою. Дослідження досвіду Європейського Союзу з цього питання є важливим для розроблення стратегій модернізації вищої освіти в Україні в умовах ринкової економіки. Цей досвід може бути корисним для покращення поточної ситуації працевлаштування випускників з вищою освітою на національному та регіональних ринках праці в Україні.

Методологія. На основі теоретичного аналізу автентичних джерел узагальнено досвід ЄС щодо досліджуваної проблеми. Матеріалом дослідження слугують нормативно-правові акти ЄС, звіти для Європейської Комісії та публікації європейських дослідників.

Наукова новизна. Серед заходів забезпечення випускників працевлаштуванням виділено професіоналізацію освітніх програм і ступенів, що є типовою практикою в Німеччині та Франції. Результатом аналізу є розроблені автором рекомендації для гармонізації вищої освіти з вітчизняним ринком праці з урахуванням досвіду Європейського Союзу щодо цього питання.

Висновки. Збалансована взаємодія вищої освіти з ринком праці є запорукою підготовки кваліфікованих фахівців відповідно до вимог роботодавців, а відтак, й їх швидкого переходу від освіти до роботи.

Ключові слова: випускники з вищою освітою, досвід ЄС, заходи, працевлаштування, ринок праці.

Постановка проблеми. Вивчення та впровадження європейського досвіду щодо забезпечення працевлаштування випускників з вищою освітою має велике значення для вироблення ефективної освітньої політики та політики зайнятості в Україні, відповідно до кращих європейських практик. Відтак, дослідження досвіду Європейського Союзу (ЄС) з цього питання є важливим для розроблення стратегій модернізації вищої освіти в Україні в умовах ринкової економіки. За цих обставин особливий науковий інтерес становить вивчення заходів забезпечення працевлаштуванням випускників з вищою освітою в ЄС, де відбувається докорінне переосмислення механізмів і моделей державного впливу на вирішення економічних і соціальних проблем.

В ЄС працевлаштування випускників з вищою освітою є важливим питанням «Стратегії Європа 2020» та першочерговим завданням освітньої політики, зокрема таких нормативно-правових документів: Лондонське комюніке «На шляху до ЄПВО: відповіді на виклики глобалізації» (2007 р.); Бухарестське комюніке (2012 р.) [3]; Єреванське комюніке (2015 р.) [8] тощо. Успішне вирішення цього завдання є запорукою економічного розвитку Європейського Союзу та створення Європи знань.

Метою статті є здійснити аналіз типових заходів забезпечення працевлаштуванням випускників з вищою освітою, які впроваджують в ЄС. Цей досвід може бути корисним для покращення поточної ситуації працевлаштування випускників з вищою освітою на національному та регіональних ринках праці в Україні. Матеріалом дослідження слугують нормативно-правові акти ЄС, звіти для Європейської Комісії та публікації європейських дослідників.

Результати дослідження. Аналіз наукової літератури показав, що створення умов для працевлаштування випускників з вищою освітою в ЄС відбувається на всіх рівнях: на рівні держави, вищої освіти, закладів вищої освіти. Для цього держави-члени ЄС вживають низку заходів, зокрема професіоналізацію освітніх ступенів, професійно-орієнтовану підготовку фахівців, залучення роботодавців до освітнього процесу. Е. де Вірт у своєму тематичному звіті «Перспективи вищої освіти та ринку праці» також визначає такі заходи, як співфінансування роботодавцями навчання без відриву від виробництва та безперервну освіту, практико-орієнтовані дослідження, державно-приватне партнерство [5].

Але професіоналізація освітніх ступенів є найефективнішим заходом підготовки фахівців відповідно до вимог ринку праці, що сприяє їх швидкому переходу від освіти до роботи. Професіоналізація освітніх ступенів є важливим заходом сприяння працевлаштуванню випускників. Така «професіоналізація»

ступеня бакалавра просувається у Франції через додавання до освітньої програми професійних складових, таких як: стажування або практичні заняття. Також передбачається спрямованість процесу підготовки бакалаврів на формування у них ключових навичок та умінь, необхідних для професійної діяльності. Такі навички передбачають особисті навички, здатність аналізувати практичні проблеми, знання мови, навички володіння комп'ютером, знання дисциплінарних і службових аспектів. У Франції різниця між професійним і загальним науковим ступенем поступово зникає [5, 31].

У Німеччині введено ступінь «професійний бакалавр» як нову кваліфікацію професійної безперервної освіти. Роботодавці підтримують введення ступеня «професійний бакалавр», що може гарантувати випускникам можливість розпочати професійну діяльність. Також, термін «професійний» допомагає розрізнити цю кваліфікацію від академічного ступеня бакалавра [5, 32].

Для поповнення ринку праці кваліфікованими робітниками у Швеції запровадили вищу професійну освіту (Advanced (higher) vocational education). Варто зауважити, що у Швеції існує тісна співпраця між роботодавцями, університетами та коледжами щодо змісту та організації навчальних курсів. Результатами такої співпраці стала поява просунутої професійної освіти (Kvalificerad yrkesutbildning (Advanced Vocational Education)) як нової форми професійно-технічної середньо-спеціальної освіти, розробленої відповідно до потреб ринку праці. Такі курси були організовані завдяки тісній співпраці між середньо-спеціальною та вищою освітою, освітою дорослих і приватними компаніями. Їх мета полягає в забезпеченні процесу професійно-технічної освіти, де одну третину навчального часу студенти проводять на робочому місці та мають можливість застосовувати отримані теоретичні знання на практиці. Такі курси проводяться на 5-6 році навчання із залученням роботодавців. Виділяють два типи програм: Вищу професійно-технічну освіту (the Higher Education Vocational Degree) – 1 рік навчання, Кваліфікаційну вищу освіту (the Qualified Higher Education Degree) – 2 роки навчання, яка відповідає ступеню молодшого спеціаліста (Associate Degree) [5, 26].

В Нідерландах залучення роботодавців до процесу підготовки фахівців в університетах відбувається за рахунок їх участі в розробленні освітніх програм. Традиційно роботодавці беруть участь у такій діяльності через систему забезпечення якості та акредитації; адаптації та оновлення освітніх програм при впровадженні нових технологій у професійних галузях. Професійні бакалаврські та магістерські програми розробляються відповідно до потреб ринку праці. Зв'язок освітніх програм з професійною сферою та урахування вимог роботодавців є обов'язковою умовою визнання інституційних профілів [5, 60].

Уряд Франції запропонував низку реформ вищої освіти, в яких однією з центральних тем є можливість працевлаштування випускників, особливо бакалаврів. Реформи змінюють програму підготовки бакалаврів у двох напрямках. По-перше, освітні програми для бакалаврів є гнучкими, що дозволяє студентам досить легко змінювати напрям навчання, а університетам – змінювати навчальні курси з урахуванням інтересів студентів. По-друге, освітні програми підготовки бакалаврів мають надавати студентам знання та формувати навички, необхідні для пошуку роботи відповідно до їх рівня кваліфікації. З метою поліпшити працевлаштування випускників-бакалаврів, обов'язковою складовою освітніх програм підготовки бакалаврів є забезпечення можливості студентам пройти стажування або отримати досвід роботи під час навчання. Традиційно у Франції цей етап підготовки фахівців розглядається як важливий засіб для полегшення адаптації в професійному середовищі. Окрім того, співпраця з компаніями сприяє вивченню та аналізу потреб фахівців у початковому й подальшому навчанні у вищій освіті, а також розроблення професійно-орієнтованих освітніх програм для підготовки бакалаврів [5, 28].

З метою оновлення кадрового потенціалу у Великобританії започаткували базовий ступінь у 2002 р. як нову кваліфікацію, відповідну 5-му рівню Національної рамки кваліфікації. У цих програмах поєднані академічне навчання та навчання на робочому місці, що сприяє взаємодії студентів з роботодавцями. Базовий ступінь повинен бути академічно й професійно орієнтованим, пов'язуючи тим самим вищу освіту та сферу праці. Студенти, отримавши базовий ступінь як повноцінну кваліфікацію, мають можливість продовжувати освіту на наступному кваліфікаційному рівні – на рівні бакалаврів. Важлива особливість базового ступеня полягає в заохоченні та активізації стратегічного партнерства між університетами та коледжами [5, 28].

Варто зазначити, що підготовка фахівців за професійно-орієнтованими програмами базових ступенів відбувається у співпраці з роботодавцями, що дає можливість випускникам отримати роботу через шість місяців після закінчення навчання, переважно у тих роботодавців, з яким вони стажувалися. Окрім того, 77% студентів-заочників отримують підтримку від свого роботодавця, в основному у формі навчальної відпустки, 28% отримують фінансову підтримку або грошову винагороду за навчання. Програми базового ступеня є професійно-орієнтованими та розроблені у співпраці з роботодавцями і відповідними Радами з розвитку кваліфікацій (the Sector Skills Councils) для підготовки фахівців у різних галузях [5, 29].

Тенденції впровадження підготовки докторів наук у відповідності з вимогами ринку праці, також є важливим кроком для покращення їх шансів на ринку праці в ЄС. Як правило, докторський ступінь призначений для побудови кар'єри в академічних та інших державних дослідних інститутах, однак докторантам філософії (PhD) все частіше доводиться сподіватися на приватний сектор, щоб розширити свої можливості працевлаштування. Виникає питання можливості підготовки таких фахівців для більш широкого ринку праці. Це питання пов'язане з високим ступенем їх спеціалізації: вважається, що докторанти (PhD) отримують дуже вузьку освіту й підготовку, їм бракує ключових професійних навичок, щоб бути привабливими для майбутніх роботодавців, вони майже не мають можливості працевлаштування за межами освітньої галузі.

Унаслідок цього докторські програми зазнали модернізації, де більше уваги приділяється розширенню докторських досліджень і введенню в освітні програми формування навичок працевлаштування. У Франції, наприклад, держава використовує результати досліджень ринку праці для того, щоб ліквідувати невідповідність між докторськими програмами й вимогами ринку праці. Для подолання труднощів, з якими докторанти стикаються при виході на ринок праці, французький уряд ужив заходів для ліквідації розриву між бізнесом і докторськими програмами. Ці заходи були спрямовані на підтримку програм підготовки докторів наук (PhD) і сприяли їх урізноманітненню, наприклад, розширення докторських програм (CIFRE) та організації навчальних семінарів, спрямованих на підвищення шансів докторантів на працевлаштування на ринку праці. Докторські програми CIFRE фінансуються Міністерством вищої освіти та досліджень Франції в рамках державно-приватного партнерства та дають можливість обійняти посади академічних дослідників у різних галузях науки та бізнесу [4].

У Чорногорії (країна-кандидат) розроблення освітніх програм також безпосередньо пов'язане з потребами ринку праці, національними стратегічними планами, вимогами щодо збільшення мобільності викладачів і студентів, інтернаціоналізації та зміцнення ролі вищої освіти. Розподіл освітніх програм відбувається узгоджено з реальними потребами економіки та суспільства, людських ресурсів та інфраструктури Чорногорії. Для досягнення кращої відповідності освітніх програм потребам суспільства здійснюють аналіз поточної ситуації на національному ринку праці та визначають стандарти для оптимізації їх структури та змісту [7].

Висновки. Наведений вище досвід ЄС щодо забезпечення випускників працевлаштуванням дає можливість для його узагальнення. Серед заходів забезпечення випускників працевлаштуванням виділено професіоналізацію освітніх програм і ступенів (підготовка фахівців у відповідності з вимогами ринку праці). Професіоналізація освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» передбачає: узгодженість кваліфікації бакалавра з потребами ринку праці; розроблення освітніх програм у співпраці з організаціями, роботодавцями та студентами; забезпечення стажування (Німеччина, Франція); залучення роботодавців до освітнього процесу підготовки фахівців (Нідерланди); розроблення освітніх програм відповідно до потреб ринку праці; розподіл освітніх програм узгоджений з реальними потребами економіки та суспільства, людських ресурсів та інфраструктури держави (Чорногорія). Професіоналізація освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» відбувається завдяки: відповідності магістерських програм вимогам ринку праці; запровадженню професійно-орієнтованих програм (professional Master programmes) (Фінляндія); участі представників професійних галузей у контролі якості процесу підготовки та оцінюванні результатів навчання (Фінляндія, Німеччина); присвоєння професійних кваліфікацій (освітнього ступеня професійного магістра) відповідними професійними організаціями (Швеція, Великобританія); приватного фінансування спеціальних професійних магістерських програм (Weiterbildungs Masters) (Німеччина). Підготовка докторів філософії (PhD) у відповідності з вимогами ринку праці передбачає: модернізацію докторських досліджень; запровадження ринково-орієнтованих освітніх докторських програм (CIFRE), які фінансуються в рамках державно-приватного партнерства та гарантують працевлаштування випускникам (Франція); організацію спільних проєктів між приватними особами й університетом (Данія, Нідерланди) [1, 244-261].

Здійснений аналіз європейського досвіду щодо заходів сприяння працевлаштування випускників з вищою освітою дає можливість зробити такі висновки для України. Для покращення процесу переходу випускників від вищої освіти до ринку праці необхідно:

на державному рівні впровадити: нормативно-правове забезпечення взаємодії вищої освіти з ринком праці; спільне розроблення національних рамок кваліфікацій з роботодавцями та урядом; забезпечення якості вищої освіти відповідно до вимог ринку праці; підтримку випускників під час переходу від вищої освіти до ринку праці; створення офіційних служб з працевлаштування випускників; прогнозування ринку праці; моніторинг працевлаштування випускників; кадрове планування фахівців з вищою освітою; правове регулювання урядом професійної зайнятості; підтримку мобільності працівників; модернізацію кваліфікацій; збільшення інвестування в підготовку висококваліфікованих кадрів; визнання результатів навчання, отриманих за кордоном; налагодження співпраці між закладами вищої освіти та роботодавцями; впровадження спільного (держава та роботодавець) фінансування підготовки висококваліфікованих кадрів;

на рівні системи вищої освіти впровадити: співпрацю між університетами, коледжами та роботодавцями; розширення взаємодії між академічною та професійною вищою освітою; розроблення спільних освітніх програм (між різними університетами); професіоналізацію освітніх ступенів;

на рівні закладів вищої освіти запропоновано впровадити: створення консультативних центрів з профорієнтації; консультації з роботодавцями та представниками ринку праці для забезпечення якості внутрішніми органами закладів вищої освіти; опитування випускників; моніторинг працевлаштування випускників; розроблення професійно-орієнтованих програм; співпрацю з компаніями в реалізації спільних програм підготовки фахівців через стажування з подальшим працевлаштуванням;

на рівні суб'єктів освітнього процесу запропоновано впровадити: поширення професійно-орієнтованого навчання; залучення роботодавців до процесу підготовки фахівців у закладах вищої освіти, під час стажування, а також до розроблення, адаптації та оновлення освітніх програм; міждисциплінарне навчання [2, 145-146].

Це дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми. Важливо, також, вивчити досвід інших держав-членів ЄС та країн-членів Європейського простору вищої освіти щодо забезпечення працевлаштування випускників з вищою освітою в умовах ринкової економіки.

References

1. Моспан Н. В. Вища освіта та ринок праці Європейського Союзу: тенденції взаємодії: Монографія; за ред. д-ра пед. наук, проф., акад. НАПН України С. О. Сисоевої. К.: ВП «Едельвейс», 2018. 392 с.
Mos'pan, N. V. (2018). Vy'shha osvita ta ry'nok praci Yevropejs'kogo Soyuzu: tendenciyi vzyemodiyi [Higher Education and the European Labour Market: Tendencies of Cooperation]. Monografiya; za red. d-ga ped. nauk, prof., akad. NAPN Ukrayiny` S. O. Sy' soyevoyi. K.: VP «Edel'vejs».
2. Моспан Н. В. Вища освіта та ринок праці в Україні: рекомендації щодо гармонізації взаємодії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: Реалії та перспективи. Вип. 68. Київ, 2019. С. 144-147.
Mos'pan, N. V. (2019). Vy'shha osvita ta ry'nok praci v Ukrayini: rekomendaciyi shhodo garmonizaciyi vzyemodiyi [Higher Education and the Ukrainian Labour Market: Recommendations as for Harmonious Interaction]: *Naukovy`j chasopy`s NPU imeni M. P. Dragomanova. Seriya 5. Pedagogichni nauky` : Realiyi ta perspekty`vy`*. Issue 68. Ky`yiv.
3. Bucharest Communiqué: Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area. 26-27 April 2012. Retrieved from [http://www.ehea.info/uploads/\(1\)/bucharest%20communiqué%202012\(1\).pdf](http://www.ehea.info/uploads/(1)/bucharest%20communiqué%202012(1).pdf) (application date: 20.09.2019).
4. Cifre. Doctoral research, Business thinking: Doctoral fellowships program in France for foreign students. URL: http://www.anrt.asso.fr/sites/default/files/plaquette_cifre_en.pdf (application date: 20.09.2019).
de Weert E. Perspectives on Higher Education and the labour market. Thematic report. CHEPS. Dec. 2011. 62 p. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/19486900.pdf> (application date: 20.09.2019).
5. London Communiqué. Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world: 18 May 2007. Retrieved from <https://www.eqar.eu/fileadmin/documents/bologna/London-Communiqué-18May2007.pdf> (application date: 20.09.2019).
6. Strategy for the Development of Higher Education in Montenegro. 2016. 39 p. Retrieved from http://www.mpin.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=254245&rType2020_Adopted_July16.docx (application date: 20.09.2019).
7. Yerevan Communiqué. 14-15 May 2015. 5 p. Retrieved from <http://www.ehea.info/cid101764/ministerial-conference-yerevan-2015.html> (application date: 20.09.2018).

Mospan N. V.

ORCID 0000-0001-8610-7965
Scopus Author ID: 57160187200

Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor,
English Philology and Translation Department,
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) E-mail: monavik@ukr.net

EUROPEAN EXPERIENCE OF PROVIDING EMPLOYMENT FOR GRADUATES WITH HIGHER EDUCATION

The objective of the article. Summarized in the article is the European experience of taking effective measures to provide employment for graduates with higher education. Research on the European Union's experience in this field is important for developing strategies for modernizing higher education in Ukraine in a market economy. This experience can be useful for improving the current employment situation of higher education graduates in national and regional labour markets in Ukraine.

Methodology. Based on a theoretical analysis of authentic sources, the EU's experience with the researched problem is generalized. The research material is the EU strategies, reports to the European Commission and publications of European researchers.

Scientific novelty. Among the measures to provide higher education graduates with employment are the professionalization of educational programs and degrees, which is a typical practice in Germany and France. The article concludes with a recommendation developed by the author to harmonize higher education interaction with the national labour market, taking into account the experience of the European Union on this issue.

Conclusion. The balanced interaction of higher education with the labour market is the key to education and training qualified professionals to meet the requirements of employers and, consequently, to their rapid transition from education to work.

Key words: employment, HE graduates, labour market, measures, the EU experience

Стаття надійшла до редакції 29.09.2019

Рецензент: С. О. Караман, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка